

Кому:

Центральному комітету Всесвітньої ради церков,
преп. проф. д-ру Йоану Савці, в.о. Генерального секретаря,
та президентам Всесвітньої ради церков

Всесвітня рада церков
150, route de Ferney
CP 2100, 1211 Genève 2
Suisse

12 липня 2022 р.

Преп. проф. д-р Йоан Савка,

Шановні члени Центрального Комітету, преп. єпископ Мері Енн Свенсон, д-р Агнес Абуом, Ваше Високопреосвященство Митрополит Тирговіштський Ніфон,

шановні президенти ВРЦ, преп. проф. д-р Санг Чанг, Ваша Високоповажносте, преп. д-р архієпископ Андерс Вейрід, преп. Глорія Нохемі Уллоа Альварадо, преп. д-р Мелеана Пулока, Ваше Блаженство Джон, Ваша Святосте Карекін,

Ми - міжнародна мережа вчених-теологів, релігієзнавців, істориків, соціологів релігії, що належать до різних конфесій (православної, римо-католичної, греко-католичної, лютеранської, реформаторської, англіканської, євангелістської) або не мають конфесійної приналежності, та поділяють глибоку стурбованість трагічною ситуацією в Україні. Ці роздуми та звернення стали результатом декількох діалогів та ініціатив, таких як відкритий лист німецьких протестантських учених до Протестантської церкви Німеччини (EKD) та Всесвітньої ради церков (3 червня 2022 р.), а також конференції «Релігія та політика в контексті війни проти України» (Центр біблійних студій Університету Бабеш-Бойяї, Клуж, 24-25 червня 2022 р.).

Ми глибоко стурбовані несправедливою війною, яку веде Російська Федерація проти України, жакливими стражданнями, які російські військові та найманці завдають народу України, цивільним чоловікам і жінкам, дітям і людям похилого віку, спустошенням цілих міст і сіл, знищенням культурної та релігійної спадщини України й інформаційною війною, що пропагує мову ворожнечі та дезінформацію.

Нас змушує виступити та звернутися до ВРЦ, окрім несправедливості цієї війни, той факт, що військове вторгнення та жорстокі військові злочини, вчинені російськими військами в Україні, виправдовуються та легітимізуються ідеологічно за допомогою доктрини, загальновідомої як «русский мир». Ця агресія подається, як «метафізична боротьба», нібито покликана захистити християнські цінності та традиційну цивілізацію, як особлива місія Російської православної церкви. Надзвичайно цинічно невинна війна, результатом якої є безперервні обстріли незліченної кількості населених пунктів, катування мирних жителів і військовополонених, зґвалтування жінок і дітей, убивства невинних цивільних осіб, депортації, розлучення сотень тисяч дітей із їхніми сім'ями та депортація до Росії, ідеологічна обробка дітей шкільного віку та заборона їм розмовляти рідною мовою на тимчасово окупованих територіях, – усі ці злочини схвалюються Російською православною церквою та самим Патріархом Кирилом в ім'я захисту християнських і сімейних цінностей.

Світ проповідей Патріарха Кирила – це світ «альтернативних фактів». Війна, яку веде Росія в Україні, на Донбасі з 2014 року (після Революції Гідності) з залученням російських військових без розпізнавальних знаків та озброєних груп сепаратистів, війна, яка забрала [понад 14 тис. життів](#) (ООН) до кінця 2021 р., описується як законне повстання російськомовного населення, спричинене нападом іноземних держав, злого Заходу, на християнську цивілізацію на російській землі. Цією риторикою нібито загрози традиційним цінностям (права геїв і гей-паради, що проводяться в Україні) виправдовуються знищення людських життів і спустошення України.

Так у своїй [проповіді 27 лютого](#) у Храмі Христа Спасителя в Москві Патріарх Кирил звинуватив у конфлікті в Україні ворожі зовнішні сили та говорив про необхідність відсічі нападам лукавого. Посиланнями на Святу Русь, на єдиний церковний простір і на російську землю, що включає й Україну, він чітко стверджував основні принципи доктрини «русского мира» та Святої Русі, заперечуючи суверенітет української держави.

У своїй [проповіді 6 березня](#) в Храмі Христа Спасителя (за іронією долі - в Прощену неділю), говорячи про підготовку до Великодня як часу «духовної весни» та «відродження життя», в той час, як відбувалися загарбання й обстріли України, він мотивував «тяжкі події, пов'язані з загостренням політичної ситуації на Донбасі, фактично початок бойових дій» зовнішніми спробами знищити християнську віру та гріхами проти Божих заповідей, що в основному втілюються в організації гей-парадів на знак лояльності корумпованим західним державам. Війну в Україні він описував як есхатологічну, метафізичну боротьбу між вірними Божим заповідям і своїй православної вірі та силами зла.

Після появи [листа о. Йоана Савки](#), в.о. Генерального секретаря ВРЦ, який висловив жаль із приводу «трагічної ситуації війни в Україні», яка «принесла величезні страждання та втрати людських життів», і закликав предстоятеля Російської православної церкви підняти свій «голос, щоб можна було припинити цю війну», патріарх Кирил відповів листом, у якому сильно спотворюються факти (від [10 березня](#)).

Він знову переклав провину на Україну та Захід, легітимізуючи російське вторгнення неправдою, на яку спирається російська пропаганда, жодним словом не сказавши про те, що Росія є загарбником, а не жертвою, не кажучи вже про засудження війни. Він також відхилив звернення о. Савки як нібито нелегітимне втручання ВРЦ до справ іншої Церкви (РПЦ), що є порушенням Торонтської декларації.

Нещодавно у своїй проповіді від [21 червня](#) перед пораненими військовими в церкві св. Луки при Центральному військовому клінічному госпіталі імені О.О.Вишневецького (сел. Новий, Красногорськ), Патріарх Кирил кинув виклик основному християнському переконанню, що Бог є Любов (всупереч 1-му соборному посланню Івана 4,8.16). Посилаючись на явлення архангела Михаїла як воїна та головного полководця (*архистратига*), Патріарх знову говорив про боротьбу російських солдатів як про частину метафізичної боротьби, «боротьби добра та зла», що «відбувається як уздовж державних кордонів, так і вздовж багатьох інших кордонів, що розділяють людське суспільство». Таким чином, російські військовослужбовці, армія, зображувалися ним як такі, що стоять на боці Добра й тим самим заслуговують на божественну підтримку. Так, шокуючим чином спотворюючи факти та цінності, Патріарх Кирил знову ототожнив агресора (Росію) з силами Добра, демонізував Україну та Захід як втілення зла, ще раз легітимізувавши напад на суверенну державу та знищення людських життів. Отже, ведення війни та завоювання територій іншої держави представлялося як богоугодна справа.

Ця проповідь була виголошена лише через три дні після виходу [Заяви Центрального комітету ВРЦ щодо війни в Україні](#) (18 червня 2022 р.). У цій Заяві, якій передували декілька інших декларацій і звернень, Центральний комітет належним чином оцінив ситуацію в Україні, висловивши жаль з приводу розв'язаної Російською Федерацією незаконної та невинуватої війни проти народу та суверенної держави Україна, та слушно зазначив «жахливу кількість смертей, руйнувань і переміщення». У тій самій заяві Центральний комітет ВРЦ визнав і привітав «зобов'язання Московського Патріархату, що представляє в ВРЦ округи як в Росії, так і в Україні, взяти участь у зустрічі та діалозі щодо ситуації в Україні під егідою ВРЦ». Це зобов'язання, яке нібито взяли на себе Московський Патріархат і РПЦ, виявилось порожнім, про що свідчить проповідь Патріарха Кирила від 21 червня (згадана вище), а також той факт, що за чотири місяці війни ця Церква нічого не зробила, щоб засудити або спробувати припинити жорстоку агресію Російської Федерації проти України. Навпаки, вона знову та знову підкидає ідеологічне паливо для ведення війни. (Див. також проповідь Патріарха Кирила від [3 травня](#)).

Нагадаємо, що з початку повномасштабного вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р., за консервативними підрахунками, кількість жертв серед цивільного населення, підтверджена Верховним комісаром ООН з прав людини ([18 липня](#)) становила 5110 особи (загиблих), із них 346 дитини. Більше того, «УВКПЛ вважає, що фактичні цифри значно вищі». Ці цифри не включають кількість загиблих у районах, де інтенсивні бойові дії не дозволяють підрахувати кількість жертв; лише в Маріуполі багато тисяч мирних жителів були вбиті та поховані в братських могилах або кинуті під завалами.

Жахає й знищення культурної та релігійної спадщини України. Станом на 18 липня, згідно свідчень, підтверджених [ЮНЕСКО](#), російські атаки частково або повністю знищили 164 культурний об'єкт, у тому числі 72 культову споруду. Документування таких знищень також здійснює Інститут релігійної свободи України (<https://irf.in.ua/p/92> - повний звіт очікується в липні), і воно ведеться в межах проекту [«Релігія в вогні: документування воєнних злочинів Росії проти релігійних громад в Україні»](#); обмежена картина була представлена 31 березня (!) в матеріалі BBC «У фотографіях: українські релігійні об'єкти, зруйновані внаслідок бойових дій», <https://www.bbc.com/news/world-europe-60933862>. Приклади такого руйнування включають [дерев'яний Всесвятський скит](#) Святогірської Лаври (МП!) XIX ст., повністю знищений (тоді як у монастирі шукали притулку понад 500 мирних жителів) разом зі скитом Пресвятої Богородиці «Всіх скорботних Радість» та Георгіївським скитом; церкву Успіння Пресвятої Богородиці (збудовану в 1801-04 рр.) в Чернігові, Свято-Вознесенський собор (Всесвятську церкву) в Ізюмі (збудовану в 1826, добудовану в 1902-03) на Харківщині, церкву с. Хреста (1809-23 рр.) також на Харківщині; церкву Різдва Богородиці (УПЦ МП), збудовану в 1862 р. (В'язівка Народицького р-ну Житомирської обл., [Андріївська церква](#) (УПЦ), с. Горенка, поблизу Гостомеля (Київська обл., повністю зруйнована) та багато інших. Це вторгнення не оминуло навіть сакральні місця, навіть ті, що перебувають у юрисдикції МП.

Про цинізм нібито захисту християнських цінностей свідчить також небажання підтримати режим припинення вогню під час найважливішого християнського свята Великодня та релігійне обґрунтування війни, в якій також беруть участь найманці-нехристияни, які воюють проти переважно православної країни, більшість віруючих якої належать до Української православної церкви Московського Патріархату.

Патріарх Кирил – не простий священнослужитель, він глава найбільшої православної церкви, яка претендує на владу «Третього Риму», має величезний духовний і фінансовий вплив на численні автокефальні та підпорядковані православні церкви Європи, Близького Сходу й Африка та позиціонує себе як така, що захищає християн у всьому світі, що зазнають переслідувань. Така влада робить його позицію та позицію РПЦ ще серйознішою, а відповідальність - ще більшою.

Говорячи на роль Церкви в суспільстві, документ комісії «Віра та порядок» [«Церква: на шляху до спільного бачення»](#) (F&O № 214; §64) вказує, що християни «вірять, що Бог, який є абсолютною любов'ю, милосердям і справедливостю, може діяти через них». Очікується, що вони йтимуть слідами Христа: «який кинув виклик владі, що зневажала людську гідність чи волю Божу. Церква має допомагати тим, хто не має влади в суспільстві, бути почутими; часом вона повинна ставати голосом позбавлених голосу. ... Як послідовники «Князя миру» християни виступають за мир, особливо прагнучи подолати причини війни (основні серед яких - економічна несправедливість, расизм, етнічна та релігійна ненависть, перебільшений націоналізм, гніт і застосування насильства для розв'язання розбіжностей)». Отже, будь-яка Церква, яка замість того, щоб працювати задля миру, підживлює війну, а замість того, щоб говорити від імені мовчазних жертв, замість того, щоб протистояти владі, яка зневажає

людську гідність і людське життя, прислугує її негуманним політичним цілям, серйозно провалює служіння своїй основній місії. Така позиція несумісна з цінностями та принципами, які супроводжують членство у Всесвітній раді церков. Це також суперечить принципам і зобов'язанням, сформульованим у [«Заяві про шлях справедливого миру»](#), прийнятій 10-ю Асамблеєю ВРЦ у межах звіту Комітету з роботи з громадськістю у 2013 р.

Беручи все зазначене вище до уваги,

1. ми закликаємо ВРЦ призупинити членство РПЦ, доки вона однозначно не засудить війну проти України голосом своєї найвищої влади, та доки Патріарх Кирил використовуватиме свою духовну та політичну владу для підживлення війни замість впливу на політичну владу Російської Федерації з метою припинення агресії проти України.
2. ми закликаємо ВРЦ, починаючи з наступної Генеральної Асамблеї в Карлсруе (31 серпня-8 вересня 2022 р.), забезпечити представництво всіх Церков в Україні, особливо Православної Церкви в Україні та Української Православної Церкви, а також інших християнських деномінацій, беручи до уваги необхідність дати голос досі маргіналізованим християнським спільнотам, особливо зараз, коли вони зазнають таких великих страждань через жахи війни.
ми також закликаємо ВРЦ почути голоси академічних кіл, співпрацювати з українськими та міжнародними науковцями стосовно релігійної та політичної ситуації в Україні, брати до уваги їхнє розуміння та професійний досвід, щоб скласти повнішу й адекватнішу картину щодо ситуації в Україні. Такі експерти могли б запропонувати рішення та рекомендації щодо дій.
3. ми закликаємо ВРЦ зробити все, що в її силах, щоб уникати спричинення принижень і страждань християнам в Україні в результаті обрання боку Церкви, яка підтримує їхнє знищення, нараження їх на зустрічі та «діалоги» з представниками цієї Церкви. Церкви-члени ВРЦ мають прагнути того, щоб бути на правому боці, стояти на стороні жертви, а не агресора.
4. ми закликаємо ВРЦ намагатися почути голос пригноблених у Російській Православній Церкві, захистити відважних священників і вірних, які виступили проти війни. Такі священники та миряни стоять на захисті правди та своїх українських братів і сестер по вірі, ризикуючи зазнати суворого покарання або зазнаючи його. (Це, наприклад, [о. Георгій Едельштейн](#) та о. [Іоанн Бурдін](#) із Костромської області; останнього оштрафували, усунули від священства, та він зазнає ризику тюремного ув'язнення), о. [Іоанн Курмояров](#), доктор богослов'я, усунутий від священства й ув'язнений в очікуванні суду за звинуваченнями в «розповсюдженні «неправдивої інформації» про російських військових», а нещодавно [о. Нікандр Пінчук](#), настоятель парафії преподобного Симеона Верхотурського в м. Верхотур'є. Ми додаємо сміливе та відверте [звернення священників і дияконів Російської Православної Церкви](#) (майже 300 підписантів)

із закликом припинити братовбивчу війну в Україні та до негайного перемир'я (неділя Страшного суду, напередодні Прощеної неділі). Ще більш уразливими є цивільні особи, зокрема [жінки](#), які виявили велику мужність, протестуючи проти Війни. У цьому контексті ми маємо згадати [«Звернення мирян РПЦ до Патріарха Кирила»](#), що містить нагадування про те, що «Церква є Тілом Христовим, а віруючі є її членами», Тілом, «що спливає кров'ю, коли російські солдати, серед яких є православні християни, вбивають наших братів і сестер в Україні, позбавляючи їх даху над головою, підриваючи їхнє здоров'я та добробут, змушуючи їх лишати свої домівки, крадучи майбутнє цілої країни. Серед жертв війни - найбільш уразливі, діти, жінки та люди похилого віку». Ці щирі миряни звернулися до Патріарха Кирила з проханням виконати своє «покликання заступника перед владою Росії», вступитися за свою «паству, яка стала жертвою військових дій, за людей, які позбавлені домівок і засобів до існування», «розіслати послання до всього корпусу Російської Православної Церкви та публічно засудити вчинки тих, хто підтримує кровопролиття».

Сприяючи міжцерковним відносинам, ВРЦ не слід забувати, що Церкву не можна просто ототожнювати з ієрархією, тим більше, коли її представники винні в тому, що активно схвалюють або замовчують нинішню трагедію. Екуменічні відносини не дорівнюють дипломатичним відносинам з ієрархією певної Церкви, вони мають брати до уваги віру, досвід і страждання всього народу Божого.

Тому ми також просимо вас розглянути можливість запрошення тих членів РПЦ, які виступають проти війни, усвідомлюючи, що вони ніколи не будуть включені до офіційної делегації РПЦ.

5. ми закликаємо ВРЦ, її представників, а також Церкви-члени (продовжувати) говорити чітко, відкрито вказуючи на агресора й уникаючи будь-якої двозначності, яка б перекидала провину на жертву, створювала б враження, що жертва поділяє відповідальність за війну, або що жертвою є агресор. Ми високо цінуємо відвертість декларацій ВРЦ. Але ми вважаємо проблематичними деякі неоднозначні твердження, як, наприклад, те, що міститься в [«Звіті міжправославної передасамблейної наради»](#) (Кіпр, 10-15 травня 2022 р.), учасники якої, крім засудження війн (!), закликали «*всі сторони*, залучені до конфліктів, робити все від них залежне для негайного встановлення миру та забезпечення *безпеки* в Україні, Росії, Європі та всьому світі» (§24). Важливо мати на увазі, що не може бути миру без справедливості, не може бути справедливого миру, коли агресор нав'язує свою волю суверенній державі військовою силою. Християнські церкви не можуть бути учасниками такої несправедливості.

Щиро сподіваємося, що наше звернення буде почуте.

Підписати: <https://forms.gle/6PHXSqLByd7iLeG6>

- Dr. Nikolaos ASPROULIS (Greece), deputy director, Volos Academy for Theological Studies, religious affiliation: Orthodox Church of Greece.
- Dr. Anatolii BABYNSKYI (Ukraine), Church historian, Research fellow, Ukrainian Catholic University, Lviv, religious affiliation: Ukrainian Greek Catholic Church.
- Rev. Prof. Dr. Tamás BÉRES (Hungary), Head of the Department of Systematic Theology, Lutheran Theological University, Budapest, religious affiliation: Evangelical-Lutheran Church in Hungary.
- Sergiy BEREZHNOY (Ukraine), Orthodox priest, lecturer, Kyiv Orthodox Theological Academy, religious affiliation: Orthodox Church of Ukraine.
- Prof. Dr. Reimund BIERINGER (Germany / Belgium), ordinary professor of New Testament, Catholic University of Leuven, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Dr. Ionuț BILIUȚĂ (Romania), Historian, researcher, Gheorghe Șincai Institute for Socio-Human Research / Romanian Academy, Târgu Mureș, research fellow at the Polish Institute of Advanced Studies, religious affiliation: Romanian Orthodox Church.
- Dr. Ionuț BLIDAR (Romania), SThD (Pontificia Academia Mariana Internationalis), Greek Catholic priest, Timișoara, religious affiliation: Romanian Greek Catholic Church.
- Assoc. Prof. Dr. Oleksandr BRODETSKYI (Ukraine), Religious Studies scholar, associate professor, Philosophy and Cultural Studies Department, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, religious affiliation: Orthodox Church of Ukraine.
- Prof. Jose CASANOVA (United States), Emeritus Professor of Sociology, Theology and Religious Studies, Georgetown University, Washington DC, Senior Fellow, Berkley Center for Religion, Peace, and World Affairs, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Revd. Dr. Pavel ČERNÝ (Czech Republic), tutor of Practical Theology and Missiology, Evangelical Theological Seminary in Prague, President emeritus of the Ecumenical Council of Churches in the Czech Republic, religious affiliation: Church of the Brethren in the Czech Republic.
- Sergei CHAPNIN (Russia / United States), Senior Fellow, The Orthodox Christian Studies Center, Fordham University, religious affiliation: Russian Orthodox Church.
- Prof. Dr. Peter DE MEY (Belgium), Professor of Ecclesiology and Ecumenism, Vice-dean for international relations, Catholic University of Leuven, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Prof. Dr. Johan DE TAVERNIER (Belgium), Ordinary Professor in Theological Ethics, Dean, Faculty of Theology and Religious Studies, Catholic University of Leuven, religious affiliation: Roman Catholic Church.

- Revd. Dr. Ovidiu DRUHORA (Romania / United States), Bishop, Church of God (Cleveland, TN), Associate Professor at Aurel Vlaicu University of Arad, Romania.
- Protopresbyter Vitaliy EISMONT (Ukraine), Master of theology, senior priest, Beyeve, Sumy Diocese of the Orthodox Church of Ukraine.
- Prof. Dr. Massimo FAGGIOLI (United States), Professor of Historical Theology, Villanova University, Department of Theology and Religious Studies, Villanova, PA, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Prof. Dr. theol. habil. Michael FIEGER (Switzerland), Professor of Old Testament, Research Dean, Theologische Hochschule Chur, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Prof. Dr. Liudmyla FLYPOVYCH (Ukraine), Religious Studies scholar, Religious Studies Department, Philosophy Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine, religious affiliation: Orthodox Church of Ukraine.
- Prof. Paul GAVRILYUK (Ukraine / United States), Professor, Chair in Theology and Philosophy, University of St. Thomas Aquinas, St. Paul, MN, President of the International Orthodox Theological Association, religious affiliation: Orthodox Church in America.
- Deacon Dr. Mihai-Iulian GROBNICU (Romania), Eparchial Inspector, Orthodox Diocese of Bucharest, religious affiliation: Romanian Orthodox Church.
- Prof. Dr. Hans-Peter GROSSHANS (Germany), University Professor in Systematic and Ecumenical Theology, Faculty of Protestant Theology, University of Münster, religious affiliation: Evangelische Kirche von Westfalen (Evangelical Church of Westphalia).
- Metropolitan Borys GUDZIAK (United States), Ukrainian Catholic Archbishop of Philadelphia, Archeparchy of Philadelphia for Ukrainian Catholics in the United States, religious affiliation: Ukrainian Greek Catholic Church.
- Prof. Dr. David HOLLENBACH (United States), Professor of Theological Ethics, Pedro Arrupe Distinguished Professor, Walsh School of Foreign Service, and Senior Fellow, Berkley Center for Religion, Peace, and World Affairs, Georgetown University, Washington DC, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Assoc. prof. dr. Iryna HOROKHOLINSKA (Ukraine), Theology and Religious Studies scholar, Associate Professor of the Department of Philosophy and Cultural Studies of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, religious affiliation: Orthodox.
- Prof. Dr. Mariya HORYACHA (Ukraine), Professor at the Ukrainian Catholic University, Lviv, religious affiliation: Ukrainian Greek Catholic Church.

- Prof. dr. Cyril HOVORUN (Ukraine), Professor in Ecclesiology, International Relations and Ecumenism at the University College Stockholm.
- Dr. Tetiana KALENYCHENKO (Ukraine), sociologist of religion, peacebuilder, Dialogue in Action initiative, Ukraine.
- Prof. Dr. Christos KARAKOLIS (Greece), Professor of New Testament Studies, National and Kapodistrian University of Athens, religious affiliation: Orthodox Church of Greece.
- Prof. Dr. theol. Lenka KARFIKOVA (Czech Republic), Professor of Philosophy, Charles University in Prague, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Dr. Borys KHERSONSKYI (Ukraine / Italy), M.D., Ph.D., rector, Kiev Institute of Contemporary Psychology and Psychotherapy, religious affiliation: Orthodox Church of Ukraine.
- Revd. Dr. Taras KHOMYCH (Ukraine), Senior Lecturer in Theology, Liverpool Hope University, Greek Catholic Priest, religious affiliation: Ukrainian Greek Catholic Church.
- Prof. Dr. Katharina KUNTER (Germany), Professor of Church History at the University of Helsinki, Faculty of Theology, Finland, religious affiliation: Evangelische Kirche in Deutschland.
- Dr. Dominika KUREK-CHOMYCZ (Poland / United Kingdom), Principal Lecturer in New Testament Studies, Liverpool Hope University, religious affiliation: Ukrainian Greek Catholic Church.
- Taras KURYLETS (Ukraine), Licentiate in Theology, Project manager, Institute of Ecumenical Studies of the Ukrainian Catholic University, Lviv, religious affiliation: Ukrainian Greek Catholic Church.
- Dr. Oleg KYSELOV (Ukraine / USA), scholar of religion, Workshop for the Academic Study of Religions.
- Assoc. Prof. Mykola LAHODYCH (Ukraine), archpriest of the Orthodox Church of Ukraine, candidate of Historical Sciences, candidate of Sciences In Theology, Associate Professor of the Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Department of Philosophy and Cultural Studies, religious affiliation: Orthodox Church of Ukraine.
- Assoc. Prof. Dr. habil. Rev. Lehel LÉSZAI (Romania), Babeş-Bolyai University, Faculty of Reformed Theology and Music, Director of the Centre for Biblical Studies, Cluj, Romania, religious affiliation: Reformed Church.
- Dr. Viacheslav LYTVYENENKO (Czech Republic / Ukraine), Research professor, Charles University, Prague, religious affiliation: Protestant.

- Dr. Dănuț MĂNĂȘTIREANU (Romania / UK, Scotland), Research Associate at the Institute of Orthodox Christian Studies, Cambridge University, Anglican Communion.
- Assoc. Prof. Dr. Marcell MÁRTONFFY (Hungary), associate professor at Andrásy Gyula German Language University of Budapest, editor-in-chief of *Mérleg* Catholic journal, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Prof. Dr. András MÁTÉ-TÓTH (Hungary), religious studies scholar, University of Szeged, Faculty of Arts, Religious Studies Department, Szeged, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Dr. Miklós MITROVITS (Hungary), historian, associate research fellow at the Research Centre for Humanities (Institute of History) of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest.
- Prof. Dr. Tobias NICKLAS (Germany), Professor of New Testament, Universität Regensburg, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- PD Dr. theol. Paul Silas PETERSON (Germany), University of Tübingen, University of Hohenheim, religious affiliation: Protestant Church in Württemberg (member church of the EKD, Protestant Church in Germany).
- Prof. Peter PHAN (United States), Professor, The Ignacio Ellacuria Chair of Catholic Thought, Georgetown University, Washington, DC, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Assoc. Prof. Dr. Simon PODMORE (United Kingdom), Associate Professor of Theology, Liverpool Hope University, religious affiliation: Church of England.
- Prof. Dr. Didier POLLEFEYT (Belgium), Full professor, Catholic University of Leuven, Dean, Faculty of Theology and Religious Studies, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Prof. Dr. Konstantin SIGOV (Ukraine), Professor, University of “Kyiv-Mohyla Academy” 2, Skovoroda Street, Kyiv, Director of European Humanities Research Center and “Dukh i Litera” (Spirit and Letter) Research and Publishing Association, religious affiliation: Orthodox Church of Ukraine.
- Dr. Pavlo SMYTSNYUK (Ukraine), Senior lecturer, Faculty of Philosophy and Theology and Director of the Institute of Ecumenical Studies of the Ukrainian Catholic University, Lviv, religious affiliation: Ukrainian Greek Catholic Church.
- Prof. Dr. Timothy SNYDER (United States), Historian, Richard C. Levin Professor of History and Global Affairs, Yale University.
- Assoc. Prof. Dr. Dariya SYROYID (Ukraine), Associate professor, Ukrainian Catholic University, Lviv, religious affiliation: Ukrainian Greek Catholic Church.

- Assoc. Prof. Dr. Wilhelm TAUWINKL (Romania), Associate professor of Dogmatic theology, University of Bucharest, Faculty of Roman Catholic Theology, religious affiliation: Roman Catholic Church.
- Prof. Dr. Stefan TOBLER (Switzerland/ Romania), Professor for Systematic Theology, Lucian Blaga University, Sibiu, religious affiliation: Evangelical Church A.C. in Romania.
- Prof. Dr. Ekaterini TSALAMPOUNI (Greece), Associate Professor of New Testament, Faculty of Theology, Aristotle University of Thessaloniki, religious affiliation: Greek Orthodox Church.
- Prof. Dr. Lucian TURCESCU (Romania / Canada), Professor of Historical Theology, Concordia University, Montreal, religious affiliation: Romanian Orthodox Church.
- Rev. Prof. Dr. Sándor Béla VISKY (Romania), Professor of Systematic Theology, Protestant Theological Institute of Cluj-Napoca, Hungarian Reformed Church in Romania.
- Prof. Dr. Gayle WOLOSCHAK (United States), Professor, Northwestern University School of Medicine, religious affiliation: Ukrainian Orthodox Church of the USA.
- Dr. Pawel WROBLEWSKI (Poland), Asst. Prof. at the University of Wroclaw, Head of the Centre for Predictive Research on Religious Changes, Deputy Director of the Institute of Philosophy, religious affiliation: Orthodox Church.
- Prof. Dr. Korinna ZAMFIR (Romania), Professor of New Testament Studies and Ecumenical Theology, Babeş-Bolyai University, Faculty of Roman Catholic Theology, Centre for Biblical Studies, Cluj, religious affiliation: Roman Catholic Church.